

نقش وقف در توسعه شاخص‌های بهداشتی در نواحی روستایی قاینات با تأکید بر حمام‌های عمومی

مرضیه فاریابی*
مفید شاطری**

چکیده:

یکی از ابعاد مهم زندگی بشر، توسعه سلامت و به عبارتی، کیفیت دسترسی افراد جامعه به خدمات بهداشتی است. در ادوار گذشته اسلامی، دین به جهت رفع نابرابری در بهره‌مندی از خدمات بهداشتی در جامعه، پیش قدم شده و در تمام روستاهای ایران، حمام‌هایی به جهت امور بهداشتی طبق قوانین سنت حسنه وقف احداث گردیده است. این پژوهش که درصدد تعیین و اهمیت نقش وقف در توسعه شاخص‌های بهداشتی و احداث حمام‌ها در روستاهای قاینات است، بر پایه مطالعات توصیفی - تحلیلی و با روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و اسنادی صورت گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که حمام‌های وقفی در روستاهای قاینات در کنار کارکرد بهداشتی، نظافت شخصی و عملکرد اجتماعی، نمود زیادی در حوزه کارکرد دینی داشته و آب قنات و زمین‌های زراعی یکی از رایج‌ترین موارد وقف در جهت مصارف حمام، تعمیرات، شکست و ریخت و روغن سوزی آن می‌باشد.

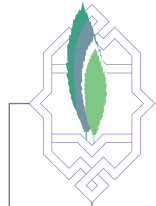
کلید واژگان: وقف، بهداشت، حمام، روستا، قاینات

*. دانشجوی دکتری رشته باستان‌شناسی دانشگاه بابلسر. ایران (نویسنده مسئول)

Faryabi1991@yahoo.com

** دانشیار گروه جغرافیا دانشکده ادبیات دانشگاه بیرجند. ایران.

mshateri@birjand.ac.ir

مقدمه

مردم ایران، چه پیش و چه بعد از ظهور اسلام به پاکیزگی اهمیت زیادی می‌دادند. اما بعد از ظهور اسلام این موضوع شدت پیدا کرده است (پیرنیا، ۱۳۷۴: ۱۹۷) و پاکیزگی جسم با در دسترس بودن خدمات بهداشتی در شهرها و روستاها حاصل شده و به‌گونه‌ای بوده است که نیاز به آن‌ها منحصر به گروه خاصی از مردم جامعه نمی‌شده و در واقع، همه انسان‌ها در تمامی سکونتگاه‌ها بدان نیازمند بودند. در گذشته فقدان یا کمبود خدمات بهداشتی و درمانی به ویژه در روستاها، شهرهای کوچک و مناطق محروم، پیامدهای منفی زیادی را به همراه داشت، علاوه بر بحث پاکیزگی تن و جسم، هر فرد مسلمان برای اقامه هر نمازی اعم از واجب و مستحب، لمس کردن اشیاء متبرک و وارد شدن به مکان‌های مطهر، ملزم به وضو گرفتن بود (محمودی، ۱۳۷۰: ۴۹). از این روست که حمام‌های عمومی یکی از ضروریات مردم در روستاها و شهرها بوده و بسیاری از مردم به قصد تطهیر و غسل از آن‌ها استفاده می‌کردند. البته از حمام تنها برای نظافت استفاده نمی‌نمودند، بلکه برای رفع خستگی، تخفیف دردها و معالجه برخی بیماریها، حجامت، رگ زدن، خودآرایی خضاب و حنا مالیدن به ناخن‌ها و موی سر و ریش و یا تراشیدن موی سر و صورت استفاده می‌شده است. در ضمن در گذشته حمام جای مناسبی برای ملاقات‌ها و گفتگوی دوستانه مردان و زنان و خواستگاری دختران و تشخیص زشتی و زیبایی آنان نیز بوده است (راوندی، ۱۳۷۲: ۵۰۵-۴۹۵).

شهرستان قاینات با قدمت و پیشینه تاریخی خود موقوفات مذهبی و غیرمذهبی زیادی را در خود جای داده است، یکی از این موقوفات حمام‌ها است. ساز و کار اداره حمام‌های عمومی به‌ویژه در مناطق روستایی قاینات از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و این حمام‌ها که عمدتاً وقفی بوده با درآمد موقوفات اداره میشده است. در این پژوهش به کمک اسناد وقفی موجود کنکاشی خواهیم داشت بر چگونگی نقش موقوفات محلی در توسعه شاخص‌های بهداشتی و نحوه اداره حمام‌های عمومی که به شکل مطالعه موردی در روستاهای قاینات در استان خراسان جنوبی، صورت گرفته است. این پژوهش درصدد پاسخگویی به این سؤال است که وقف چه نقشی در توسعه شاخص‌های بهداشتی در قاینات و روستاهای آن داشته است؟

این مقاله از حیث هدف از نوع تحقیقات توسعه‌ای و بر مبنای ماهیت و روش در ردیف پژوهش‌های توصیفی تحلیلی است که با رویکرد تاریخی انجام گرفته است. روش گردآوری اطلاعات اسنادی و مآخذ اطلاعات اسناد وقفی موجود در اداره اوقاف و امور خیریه شهرستان قاینات بوده که توسط نگارندگان مورد بازخوانی قرار گرفته است و برای تکمیل اطلاعات نیز از کتب و مقالات مرتبط بهره برده‌ایم.

از مجموع ۳۲۸ وقف نامه مورد بررسی ۲۸ سند، یعنی حدود ۸ درصد آن اختصاص به مصارف حمام‌های عمومی دارد که خود نشان‌دهنده اهمیت و توجه واقفین به این نیاز اجتماعی در مناطق شهری و روستایی است (جدول ۱) در متن مقاله این اسناد مورد بررسی قرار گرفته است.

۱- حمام‌های وقفی و کارکرد آن‌ها:

به‌طور کلی حمام‌ها را می‌توان به عمومی و خصوصی تقسیم کرد. در دوران اسلامی ایران حمام‌های عمومی نقش مهمی در فضای معماری شهرسازی ایفا نموده و دلیل گسترش ساخت این‌گونه حمام‌ها را می‌توان به شرح ذیل آورد:

۱- عدم توان مالی اکثر مردم برای ساخت حمام‌های اختصاصی در خانه‌ها؛ ۲- ضرورت وجود حمام عمومی در نزدیکی امکان مقدس مانند زیارتگاه‌ها (مهجور، ۱۳۸۲: ۶۰). از آن رو که مردم توان مالی برای ساخت حمام اختصاصی نداشتند و در پی به وجود آمدن سنت حسنه وقف و بازتاب آن، حمام‌های عمومی برای سازندگان و وقف کنندگان آن اهمیت پیدا کرد. روند ساخت حمام‌ها آن‌چنان پیش رفت که حمام به‌عنوان یک بنای مذهبی و عام‌المنفعه برای مسلمانان محل کسب اجر و پاداش اخروی بوده و همچون دیگر بناها وقف می‌شد. تعداد حمام‌های عمومی با مالکیت شخصی یا وقفی و یا رقبه درآمدزا در خدمت مسلمانان قرار گرفت حتی از تعداد مساجد پیشی گرفت (طیسی، ۱۳۹۰: ۲۰). یکی از ویژگی‌های حمام‌های وقفی آن است که بیشتر در مجاور مجموعه‌هایی چون مسجد، بازار، کاروانسرا، خانقاه و نظایر آن‌ها ساخته می‌شد (نظرمحمدنرگسی، ۱۳۸۴: ۹۱).

اهمیت وقف حمام در فرهنگ دینی مسلمانان، از روی تأکیدی که بر پاکی و طهارت در اعمال و عبادات شده قابل توجه است. حمام‌ها به‌مانند نهادی بهداشتی و اجتماعی به‌طور معمول در مجاور مسجد ساخته می‌شدند گروهی از دولت‌مردان نیک سیرت به

نیت بهره ثواب و ذخیره روز رستاخیز و جمعی از دولت مردان هم در اندیشه شهرت بیشتر به بنای حمام‌های وقفی چشمگیر و زیبا همت می‌گماردند. ساختن حمام یکی از موارد عادی مصرف وجوه و درآمدهای وقفی به شمار می‌آمده است. بینش دینی در باب طهارت و کاربرد سنتی حمام به‌عنوان یک پایگاه مداوای، پزشکی، سبب گسترش شبکه‌ای از حمام‌ها با ویژگی‌های خاص ظاهری و درونی در سراسر سرزمین‌های اسلامی گشت (قبادیان، ۱۳۸۹: ۲۷۷).

۲- حمام‌های عمومی قاینات:

قاین از دیرباز جزء بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهرهای قهستان بوده و تا عصر صفویه به‌عنوان مرکزیت سیاسی ایالت قهستان شناخته می‌شده است. ابن حوقل درباره قاین این‌چنین می‌گوید: دارای قهندز، خندق و مسجد جامع است و مقرر حاکم در قهندز می‌باشد. آب آنجا از قنات‌ها است. باغستان اندک دارد و دهکده‌های آنجا پراکنده است و یکی از نواحی سردسیر به شمار می‌آید (ابن حوقل، ۱۳۵۴: ۳۲۴)

این شهرستان به مدد بهره‌گیری از عواید موقوفات، ساختمان‌های مهمی همچون مساجد، تکایا، حسینیه‌ها، مزارها و مدارس علمیه احداث، مرمت و حفظ شده‌اند. سنت وقف در شهرستان قاینات که به دارالمؤمنین خراسان شهرت دارد صبغه‌ای بس قوی و جایگاهی درخشان دارد وجود موقوفاتی مهم و قدیمی بر مساجد، مدارس علمیه، حمام‌ها و ... خود گواهی صادق بر این مدعاست (شاطری، ۱۳۸۰: ۱۰۰). یکی از موقوفات بسیار مهم در این شهرستان و روستاهای مرتبط با آن، حمام‌ها است که نقشی بسزا و تعیین‌کننده در توسعه خدمات بهداشتی ایفا می‌کند. با توجه به مطالعه اسناد وقفی مرتبط با حمام‌های عمومی می‌توان برای آن‌ها کارکردهایی چون بهداشتی، درمانی، دینی، اجتماعی و فرهنگی را بازگو کرد. با مطالعه اسناد مرتبط با حمام‌های وقفی در روستاهای قاینات می‌توان دریافت، عمدتترین واقفان این نوع وقف، مردم عادی جامعه بوده و با وقف آب قنات و اراضی، علاوه بر مصرف حمام‌ها، شکست و ریخت، روغن‌سوزی و حمام چی به مصارف دیگری چون مساجد، عزاداری حضرت سیدالشهدا، آب‌انبار، حسینیه و ... رسانده‌اند.

۳- اسناد وقفی مربوط به حمام‌های عمومی قاینات:

۱-۳ وقف نامه ملا اسدالله حسب الوصیه سیاره بیگم

زوجه مرحوم ملا ورقای بیهودی المسماه به سیاره بیگم بنت مرحوم کربلائی ضیاءالدین در روستای بیهود نصف دو خودی (قطعات کوچک زمین زراعی در کشتوان) که تخمیناً سه من است، وقف می‌نماید تا حاصل و منافع آن را متولی بر روغن سوخت مساجد و حمام و فرش و تعمیر مساجد و حمام و هر مصرف از مصارف خیر که متولی صلاح بداند از دادن به فقراء و غیره می‌رسانیده باشد. حق التولیه عشر حاصل و منافع است (وقف نامه عادی ملا اسدالله به کلاسه پرونده الف-۱۳ مربوطه به سنه ۱۲۲۷ هجری قمری).

۲-۳ وقف نامه کربلایی ابوطالب حسب الوصیه فاطمه بنت محمدحسن

زوجه مرحوم محمدتقی المسماه به فاطمه بنت مرحوم محمدحسین ملا محمدعلی یک فنجان میاه با سه استار زمین را بر مصارف روشنایی مسجد قدیم بیهود و حمام قدیم و سابق قریه بیهود وقف می‌نماید و شرط می‌کند که باید شرعاً منافع آب و زمین مزبورین همه‌ساله به مصرف روشنایی مسجد و حمام قدیمین در بیهود می‌رسانیده باشند و حق التولیه به نهج متعارف عشر منافع است (وقف نامه عادی کربلایی ابوطالب به کلاسه پرونده الف-۵۷ مربوطه به سنه ۱۳۱۳ هجری قمری).

۳-۳ وقف نامه علی‌اکبر بیک حسب الصلح برات الله بیک

واقف علی‌اکبر بیک حسب الصلح برات الله بیک، مجاری دو دق میاه از تیغدر مع جمیع اراضی تابعه و لواحق شرعیه آنچه داند و شمرند را بر تعمیر و روغن سوز حمام تیغدر وقف می‌نماید (وقف نامه عادی علی‌اکبر بیک به کلاسه پرونده ب-۴ مربوط به سنه ۱۳۵۱ هجری قمری).

۴-۳ وقف نامه حاج ملا محمد

حاجی محمد ابن مرحوم کربلایی اللهیار یک سهم آب عن مجری المیاه مزرعه سراب توابع پسکوه با اراضی تابعه و جمیع ملحقات شرعیه را بر روغن‌سوز و دیگ حمام مزرعه روم وقف می‌نماید که پس از وضع حق التولیه که عشر است و خدمات ملکی و ملکی خرج و صرف حمام مزبور نماید و هر قدر از منافع ملك موقوفه مزبوره زیاده از روغن و دیگ شد در باقی مصارف حمام نماید (وقف نامه عادی حاج ملا محمد به کلاسه پرونده ح-۷۰ مربوط به سنه ۱۳۴۴ قمری).

۵-۳ صورت مجلس موقوفه حمام زول

در تاریخ ۱۳۳۱/۱۲/۲۱ با حضور کدخدای زول و معتمدین محل حیدر فرزند مرحوم قلی ساکن زول احضار و راجع به واگذاری نیم روز آب و اراضی موقوفه تلخیک که وقف حمام زول است، اقرار و محمدقلی صحرا نژاد از اداره اوقاف شهرستان بیرجند ملک مزبور را اجاره نموده با حیدر مذاکره و طبق اجاره نامه حاضر گردید که نیم روز آب مذکور را بالطوع و الرغبه واگذار نماید و در همین مجلس واگذاری خود را اعلام و با حضور کدخدا و معتمدین محل قضیه خاتمه پذیرفت و من بعد هیچ حق گفتگو نخواهند داشت (استشهاد محلی موقوفه حمام زول به کلاسه پرونده ح-۷۹ مربوط به سنه ۱۳۳۱ شمسی).

۶-۳ وقف نامه آقا میر سید رجب الحسینی

آقا میر سید رجب الحسینی، موازی یک سهم مشاع کامل از جمله دوازده سهم دایر قریه آقاز از توابع قریه زهان مع اراضی و اشجار و منازل قلعه و انبار زار و توابع و لواحق را وقف می نماید تا منافع املاک مزبور را همه ساله بعد از وضع اخراجات دیوانی آنچه باشد به مصارف خیر چون شکست و ریخت که در مسجد و حمام و مدرسه و کاروان سرا و غسل خانه هرکدام ضرور تر باشد صرف نمایند که خیر برقرار باشد و دیگر اعانت فقرا و ضعفا که بسیار مضطر و لا ملجاء باشند یا اعانت طلبه علوم و زوار و تعمیر کتب وقف و کلام الله وقف قریه مزبور آنچه ضرور تر باشد و متولی صلاح وقت را بدانند صرف نمایند الا هم فالاهم (وقف نامه عادی آقا میر سید رجب الحسینی به کلاسه پرونده ۱۱- مربوط به سنه ۱۲۴۶ قمری).

۷-۳ وقف نامه حاجیه رقیه جوادی

بانو حاجیه رقیه جوادی صبیبه مرحوم آقای سید کریم، پنج دانگ آب و اراضی از قنات و مزرعه پی حصار مشهور به سنجتک را وقف می نماید تا یک سوم کل درآمد آن بر حمام روستای باراز باشد، مصرف خواه سوخت یا تعویض لوله و تعمیر دیگر از امور آن باشد (وقف نامه عادی حاجیه رقیه جوادی به کلاسه پرونده ۲۸- مربوط به سنه ۱۳۸۰ شمسی).

۸-۳ وقف نامه زوجه ملا یوسف

زوجه ملا یوسف صبیبه مرحوم کربلایی حسین ساکن باغستان قریه زهان یک قطعه زمین صالح الزراعه را با اشجار و کل ما يتعلق بها مشهور به هزار باب مع سه و نیم سرقه مجری المیاه از آب روزه حاجی امام وردی را جهت روغن سوز مسجد و حمام وقف می نماید

که همه‌ساله از چهارمن روغن‌سوز، يك من جهت مسجد جامع زهان و يك من جهت حمام و يك من جهت مسجد جناب مبادی‌آداب آخوند ملا حسین معلم و يك من جهت مسجد پایین ده می‌داده باشند و مابقی محصول و میوه که زیادتی نمود از چهار من روغن حق التولیه قرار داد (وقف نامه عادی زوجه ملا یوسف به کلاسه پرونده ز-۲۷ مربوط به سنة ۱۲۸۶ قمری).

۹-۳ وقف نامه صبیبه میرزا شاه میرزا

صبیبه میرزا شاه میرزا، چهار دنگ مزرعه نصرآباد را وقف تا بعد از اخراجات ملکی و دیوانی آنچه واصل شود، دو دانگ تعلق به ملا زمان عالی‌جناب مقدس القاب ملا میر سید محمد داشته باشد که تلاوت می‌نموده باشند و بعد به اولاد ذکور میر سید محمد بطناً بعد بطن که تلاوت کلام‌الله می‌نموده باشند و بعد از ایشان به هرکس و حتی معظم الیه و متولیان صلاح دانند به جهت تلاوت کلام‌الله می‌داده باشند و هرگاه خدای‌نخواستہ وصی متولیان نباشند تولیت املاک تعلق به اولاد اکبر ذکور ذکور ایشان بطناً بعد بطن خواهد داشت و دو دنگ دیگر از نصرآباد منافع تعلق دارد به روشنایی حمام سلطانی بلده قاین خواهد داشت (وقف نامه عادی صبیبه میرزا شاه میرزا به کلاسه پرونده ص-۹ مربوط به سنه ۱۲۲۹ قمری).

۱۰-۳ وقف نامه حاج محمدعلی صابری حسب الوکاله علی‌محمد فهمیده

حاج محمدعلی صابری حسب الوکاله علی‌محمد فهمیده، يك سهم آب از مجری المیاه مزرعه بهدان جنب خونیک بدون اراضی را وقف بر حمام خونیک گذار می‌نماید، حمامی که دوران و مورد استفاده عموم مردم باشد برای اکل و شرب آب حمام و چنانچه از آب حمام و نظافت آن زیاد باشد به فروش رسانند آب آن را و برای چراغ یعنی روشنایی حمام و چنانچه اضافه شد و از پول فروش آب حمام چیزی زیاد آمد برای ساختمان باشد (وقف نامه عادی حاج محمدعلی صابری به کلاسه پرونده ص-۱۱ مربوط به سنه ۱۳۳۷ شمسی).

۱۱-۳ وقف نامه ملا محمد و ملاعلی

ملا محمد و ملاعلی، ساکن قریه بادموک سیزده فنجان و نیم از مجری المیاه قنات جاریه مزرعه مذکوره مع اراضی تابعه را بر حمام مزرعه مذکوره وقف که همه‌ساله بعد از وضع مخارج دیوانی و غیر دیوانی منافع عین موقوفه در مصرف حمام مسطوره صرف می‌شده باشد. همچنین وقف نمود علی خلف مرحوم ملا عباس يك فنجان و نیم مجری

المیاه از مزرعه بدموک با اراضی تابعه و آخوند ملا محمد یک قطعه توتستان تکاب سر استخر بالا و یک قطعه باغ واقع در باغستان بالا و یک قطعه بند در بند سار بلوچی تخمیناً سه من بذرافشان و یک قطعه بند در بند سار متصل به زمین ورثه ملا قاسم بر حمام مزرعه مذکور به نهج مذکور در متن خرج و صرف می‌شده باشد (وقف نامه عادی ملا محمد و ملاعلی به کلاسه پرونده ع-۱۰ مربوط به سنه ۱۲۹۳ قمری).

۱۲-۳ وقف نامه میرزا علی نقی اسفادی

میرزا علی نقی اسفادی در حین حیات خود در قریه اسفاد یک درب حمام ساخته بودند و املاکاتی نیز جهت مصارف همان حمام وقف تا در مصرف شکست و ریخت و بام اندود و روغن چراغ و سایر امورات متعلقه حمام مزبور خرج و صرف می‌نموده باشند. در کشمان راه میرآباد کنار رود مشهور به محوطه رمضان ابن اکبر ایتبایعی از عبدالله ابن رضا یک قطعه به انضمام که تخمیناً دوازده من بوده باشد مع لواحق الشریعه والعرفیه. اراضی از محوطه کنار متصل به اراضی ورثه مرحوم ملا صالح یک قطعه که تخمیناً بیست من بوده باشد مع لواحق شرعیه. ایضاً اراضی واقع در کشمان راه آبیض مشهور به زمین شادی یک قطعه به انضمام که پانزده من بوده باشد مع لواحق الشرعیه مع میاه متعلقه به هر سه قطعه از اراضی مسطوره که موازی شانزده سرقه مجری المیاه از قنات جاریه قریه اسفاد بوده باشد املاک از مزرعه میرآباد و موازی بیست فنجان مجری المیاه مع اراضی تابعه که عبارت از چهارده من بوده باشد مع اشجارات متعلقه. ایضاً موازی چهار من اراضی از رز سیدی متصل به زمین گل محمد به انضمام دوسرقه مجری المیاه وقف معزی الیه بر مصرف حمام نمودند وکان ذالک تحریراً به تاریخ فوق (وقف نامه عادی میرزا علی نقی اسفادی به کلاسه پرونده ع-۳۰ مربوط به سنه ۱۳۱۶ قمری).

۱۳-۳ وقف نامه کربلایی علی و حاجی مهدی

کربلایی علی و حاجی مهدی، نیم طاقه آب از قریه باراز که سه دانگ بوده باشد مع اراضی تابعه وقف که باید هر دنگی در مصرفی خرج بشود از جمله منافع یک‌دانگ و نیم را در مصارف تعزیه جناب سید الشهداء در دهه عاشورا و غیرها به صلاح دید متولی خرج و صرف می‌نموده باشند و منافع یک دنگ دیگر در مصارف روغن سوخت و فروش و تعمیر مسجد قریه باراز به صلاح دید متولی خرج و صرف می‌نموده باشند و نیم دنگ دیگر در مصارف روغن سوخت و تعمیر حمام قریه باراز خرج و صرف می‌نموده باشند. حق التولیه

پس از وضع مخارج تحمیلی دیوانی و باقی مخارج عشر مال متولی است.

مخفی نماند که یوسف علی بیک منافع نیم طاقه آب بعد از مخارجات دیوانی و غیره‌ها و حق التولیه دو خروار گندم اگر آفت ارضی و سمائی واقع نشود که باید مهدی قلی بیک هر سال در وقت خرمن صد من را در مصرف تعزیه جناب سید الشهداء در مصرف روغن‌سوز حمام و مسجد به نهج مسطور و مصارف تعمیر و فروش خرج و صرف می‌نموده باشند تا مادام الحیات خود مهدی قلی بیک قبول نمودند تا واضح باشد مهر شد یوسف. (وقف نامه کربلائی علی و حاجی مهدی به کلاسه پرونده ع-۶۵ مربوط به سنه ۱۲۷۹ قمری).

۱۴-۳ وقف نامه علی‌رضا خزاعی

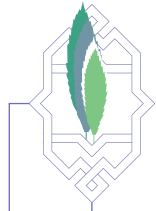
علی‌رضا خزاعی، مجاری بیست فنجان آب از چشمه‌سار نوغاب با اراضی تابعه را وقف بر حمام نوغاب می‌نماید، به این نحو که آنچه منافع ملک مزبور باشد در حمام شبانه چراغ روشن نمایند آنچه مازاد از روغن چراغ باشد در هرگونه مصرفی از حمام که متولی صلاح بداند خرج نماید. این چند کلمه بر سیل وقف نامچه قلمی گردید. (وقف نامه عادی علی‌رضا خزاعی به کلاسه پرونده ع-۱۲۰ مربوط به سنه ۱۳۶۵ قمری).

۱۵-۳ وقف نامه کربلایی غلامرضا

کربلایی غلامرضا، مساحت پنجاه و دو من اراضی از کشت زار قصبه آبیض مع پنج فنجان مجری المیاه از قنات جاریه قصبه مزبور را بر مصارف مختلف خیریه وقف که از این میزان زمین هفت من از محوطه موضوع شد به جهت روغن‌سوز حمام معین گردید (وقف نامه عادی کربلایی غلامرضا به کلاسه پرونده غ-۱ مربوط به سنه ۱۳۲۶ قمری).

۱۶-۳ وقف نامه میرزا غلامحسین فدائی و زوجه

میرزا غلامحسین فدائی و زوجه، مجاری سه فنجان آب از چشمه‌سار کبودان با یک قطعه خید زمین مزروعی را وقف که به مصرف تعمیرات و شکست و ریخت حمام کبودان می‌رسیده باشد مشروط بر این‌که تا موقعی که خود واقفان حیات دارند بابت اجاره آن سالی سیصد ریال جهت تعمیر حمام می‌داده باشند و پس از حیات ایشان به عهده متولی که حاکم شرع باشد و ناظرینی که عبارت از معتمدین و ریش‌سفیدان محل باشند خواهد بود. و ده یک اجاره سه فنجان موقوفه مال متولی است که به‌عنوان حق التولیه می‌برده باشد (وقف نامه عادی کربلایی غلامرضا به کلاسه پرونده غ-۳۲ مربوط به سنه ۱۳۸۲ قمری).

۱۷-۳ وقف نامه شیخ محمدعلی حائری حسب الصلح فاطمه و سرور

شیخ محمدعلی حائری حسب الصلح فاطمه و سرور، دو دق میاه از قنوات جاریات تیغاب با چشمه‌سار و اراضی تابعه و کافه لواحق شرعیه و عادیه مع یک قطعه‌بند مشهور به کرکس آباد تحت بند عباس حسن و یک قطعه‌بند مشهور به اسداللهی تحت راه برج فوق بند وارث مرادعلی و یک قطعه بند سوزنی فوق بند ورثه قربان عبدل را وقف نمودند، بر حمام نوساخت که خود مصالحتان تأسیس نموده‌اند که منافع آن را اولاد در صورت احتیاج به تعمیر، تعمیر حمام و در صورت عدم به تعمیر منافع آن را خرج و صرف حمامی که حمام را دایر داشته باشد. توضیح آن که حق التولیه عشر منافع است (وقف نامه عادی شیخ محمدعلی حائری به کلاسه پرونده ف-۱۴ مربوط به سنه ۱۳۶۲ قمری).

۱۸-۳ وقف نامه قربان علی بیک

قربان علی بیک، سه قطعه خود (قطعه زمین کوچک) واقع در کश्مان علیای مزرعه چشمه النگ مشهور به کاله علی قاسم را وقف می‌نماید تا حاصل و منافع سه خود مذکور را متولی شرعی بعد از وضع مخارج در مصرف روغن چراغ مسجد جامع باراز و حمام باراز خرج صرف می‌نموده باشد (وقف نامه عادی قربان علی بیک به کلاسه پرونده ق-۳ مربوط به سنه ۱۲۶۴ قمری).

۱۹-۳ وقف نامه گل محمد و زوجه

گل محمد و زوجه بیست‌وپنج سرقه میاه که عبارت از بیست‌وپنج فنجان بوده باشد را وقف حمام میرآباد قراردادند مع ده من اراضی از کشت زار مزرعه میرآباد از کश्مان سر راه اسفشاد که محصول آب و اراضی را در شکست و ریخت حمام صرف نمایند و آنچه خود خواجه معظم الیه صلاح بدانند به حمام بان هم بدهند که حمام درگرد باشد (وقف نامه عادی گل محمد و زوجه به کلاسه پرونده ک-۱۲ مربوط به سنه ۱۳۳۵ قمری).

۲۰-۳ وقف نامه کوکب صنفی

کوکب صنفی همگی و تمامی دو دانگ آب و اراضی تابعه (به عبارت بیست سهم) از قنات جاریه روستای کنارنگ از هر دو کश्مان با حق السهم اشجار غرس شده در اراضی آن را وقف نموده بر مسجد و حمام روستای کره و صرف و خرج مراسم تعزیه و سوگواری بزرگ بانوی عالم حضرت صدیقه کبری سلام‌الله علیها و حق التولیه آن را هم به خود اداره اوقات و امور خیریه واگذار نمود که اداره محترم اوقاف و امور خیریه بعد از عشر متولی بقیه

عوااید و اجاره آن را در موارد ذکرشده صرف و خرج شود. (حمام و مسجد و مراسم سوگواری دهه فاطمیه به تاریخ سیزدهم ماه الی بیست و دوم ماه) به‌طور عدالت از عوااید و اجاره آن در این موارد تعیین شده که سهم هر يك از امور خیریه قید شده مصرف شود (وقف نامه عادی کوکب صنفی به کلاسه پرونده ک-۹ مربوط به سنه ۱۴۱۸ قمری).

۲۱-۳ وقف نامه ورثه حاجی محمدجعفر

ورثه حاجی محمدجعفر، دو قطعه خود (زمین کوچک) بر مصرف حمام و مسجد قدیم قریه بیهود وقف می‌نماید که منافع دو قطعه را بعد از وضع مخارج لازمه خرج و صرف روشنایی مسجد و حمام قدیم می‌نموده باشند (وقف نامه عادی ورثه حاجی محمدجعفر به کلاسه پرونده م-۱۶ مربوط به سنه ۱۲۹۰ قمری).

۲۲-۳ وقف نامه ملا احمد حسب الصلح آقا میر سید حسن

ملا احمد حسب الصلح آقا میر سید حسن، يك قطعه طاق زار (انگورستان) واقع در چاه سر دره وقف نمودند بر مصرف روشنایی مسجد و حمام باراز که در لیالی قدر ماه مبارک رمضان هر يك از دخترها به مقدار نیم‌من روغن به جهت مسجد و حمام می‌داده باشند (وقف نامه عادی ملا احمد به کلاسه پرونده م-۷۵ مربوط به سنه ۱۳۱۳ قمری).

۲۳-۳ وقف نامه میرزا محمدجعفر حسینی

میرزا محمدجعفر حسینی سهامی از جمله از قنات قریه آفریز از مدار چهارده سهم يك سهم، از مزرعه دوست‌آباد نیم بلوک دشت بیاض يك سهم به چهار فنجان کم را وقف رد مظالم و شرب حمام جنب مسجد جامع قاین که مشهور است به حمام بازار نموده بودند همچنین دو دنگ آب پی بازار بجهت شرب حمام جنب مسجد جامع وقف نموده است می‌داده باشند وقف جهت شرب حمام مشهور به حمام بازار در جنب مسجد جامع واقع است نموده‌اند (وقف نامه عادی میرزا محمدجعفر حسینی به کلاسه پرونده م-۶۲ مربوط به سنه ۱۲۱۳ قمری).

۲۴-۳ وقف نامه کربلای محمدعلی، سید ابراهیم، رمضان و خیرالنساء

کربلایی محمدعلی خلف مرحوم ملا عبدالله کدخدا ساکن قلعه شیرگ قریه الی الله همگی و تمامی دو فنجان آب از مجری المیاه قلعه شیرگ با اراضی و کل مایتعلق بها بر مصارف حمام وقف و حق التولیه را عشر قرار داد. اگر دیگ حمام شکسته باشد به قیمت دیگ نماید و اگر حمام تعمیر لازم داشته باشد خرج تعمیر کندو الا در اجاره حمامی بپردازد و ایضاً وقف کرده سید ابراهیم و ولد آقا سید حسین نیم طاقه از قنات شیب باغچه بر

مصارف مرقوم به کیفیت مرقومه ۲ شهر صیام ۱۳۴۵، از ملا رمضان علی سه فنجان از قنات جاریه شیرگ با اراضی و از همشیره ملا رمضان خیرالنساء صبیبه مرحوم ملاعلی یک فنجان با اراضی نیز وقف حمام مذکور نمودند (وقف نامه عادی کربلایی محمد و... به کلاسه پرونده م-۱۰۱ مربوط به سنه ۱۳۴۵ قمری).

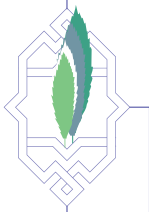
۳-۲۵ وقف نامه حمام و مسجد باراز

در این سند تفصیل موقوفات مربوط به حمام و مسجد روستای باراز ثبت شده است که به قرار ذیل است:

دو قطعه خود مرحوم یوسف بیگ یکی در کشمان پاتو واقع در گلوگاه و دیگری در کشمان نسو در لب رود است که باید وجه اجاره چهار ساله شصت من مصرف یک ثلث روغن سوز مسجد و دو ثلث حمام پرداخت شود. مرحوم کربلایی آقا کوچک یک قطعه خود ابتیاعی مرحوم محمدعلی بیگ مشهور به خرمن جاه فوق خود مرحوم کربلایی ابراهیم وجه اجاره چهار ساله دو خروار و چهل من مصرفش حمام کربلایی محمدباقر کربلایی زین‌العابدین نیم دانگ از جمله یک دانگ و نیم با اراضی متصرفی سوای اراضی که بر مهر زوجه و عروس واقف است و متولی اولادش بطناً بعد بطن و تا ده سال با خود محمد به چهار خروار به اجاره داد و مصرفش هر یک از مسجد و حمام که احتیاجش بیشتر باشد خواهد بود و الا بالمناصفه بینهما. کربلایی علی نیم طاقه عن مجری المیاه قریه باراز تفصیل منفعت و مصرف یک دانگ بر مسجد و نیم دانگ بر حمام و یک دانگ و نیم بر تعزیه سید الشهداء وجه اجاره دو ساله شش خروار بدون حق التولیه. محمدجعفر فلکی نیم طاقه از مزرعه فلک ربع بر مسجد کره و دو ربع بر تعزیه سید الشهداء و یک ربع بر مسجد و حمام قریه باراز هر یک که احتیاج بیشتر داشته باشد ده ساله ده خروار گندم وجه اجاره. از کلاته علی قاسم سه سهم و طاقه وجه اجاره هرساله یکصد و پنجاه من مصرفش نصف مسجد و نصف حمام و اگر مسجد و حمام احتیاج نداشته باشند به معلم اطفال باراز باید داده شود (تفصیل موقوفات باراز به کلاسه پرونده م-۱۵۱ مربوط به سنه ۱۲۸۲ قمری).

۳-۲۶ وقف نامه مالکین قنات شاج

غرض از تحریر و باعث بررقیم [ص: ترقیم] آن که حضور به هم رساندند مالکین از جزء و کل مزرعه شاج اشخاصی که از قنات جاریه شاج مالک و متصرف می‌باشند و بعد الحضور

طوعاً و رغبتاً بلا جبر و بلا اکره به رضایت و صلاحیت یکدیگر مجاری و موازی يك طاقه آب عن مجرى المياھ قنات مزبور که مدار آن بر دوازده بود افزودند که بعد از این تاریخ مدار قنات مزبور بر دوازده سهم و طاقه بوده باشد و از اراضی تابعه و لواحق شرعیه به نسبت سهمش حاضر به مستثنی گردیدند و بعد از تعیین و مقررات مجاری طاقه آب مزبور مع اراضی طوعاً و رغبتاً وقف مؤبد و حبس مخلّد نمودند که نیم طاقه عایدات آن را در حمام مصرف نمایند و نیم طاقه دیگر عایدات را الی بقاء الدهر، عالم محل در امر معیشت خود مصرف نماید و مداومت به ذکر مصیبت ابا عبدالله الحسین ارواحنا فداه و در لیالی جمعه در مسجد محل داشته باشد (وقف نامه عادى مالکین قنات شاج به کلاسه پرونده م-۱۷۰ مربوط به سنه ۱۳۶۷ قمری).

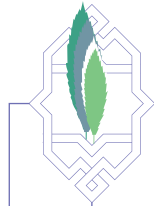
۲۷-۳ وقف نامه میرزا محمدقلی

میرزا محمدقلی ملك مشهور به ملك شریفی در قریه بیهود را وقف می‌نماید به جهت روغن سوخت مسجد و حمام قریه مزبوره هرگاه ضرور باشد و الا به هر مصرف که متولی شرعی صلاح داند از تعمیر مساجد و یا فروش و غیره هر نوع که انفع در آن دانسته باشد به جهت ارواح مرحمت و غفران پناه میرزا محمدقلی که ملك مزبور به جهت ترویج روح مرحمت پناه وقف نمودند.

اولا اگر مسجد و حمام محتاج سوخت باشد به جهت سوخت مندو خرج می‌نموده باشد و اگر احتیاج به روغن سوخت نباشد به هر نحو که متولی انفع و اصلح داند منافع املاک مزبور هبه جهت روح پرفتوح میرزا محمد به مصرف رسانیده از تعمیر مساجد و فرش مساجد و رد مظالم و خرج متدینین و غیره از آنچه صلاح داند (وقف نامه عادى میرزا محمدقلی به کلاسه پرونده و-۱۰ مربوط به سنه ۱۲۰۹ قمری).

۲۸-۳ وقف نامه کربلائی علی بیك الملقب به آقا کوچک

کربلائی علی بیك الملقب به آقا کوچک، يك قطعه خود واقع در کشمان پاتاب قریه باراز وقف بر تعمیر حمام نو در محله علیای قریه باراز می‌نماید و اگر تعمیر ضرور داشته باشد غیر اندود و الا بر روشنائی حمام مسطور و اگر روغن حمام و روشنائی نیز ضرور نداشته باشد و متولی شرعی صلاح داند از برای هیمه‌کش و اسباب و آلات هیمه آوردن و اجرت حمامی نیز اگر اجرتی که به او می‌دهند کفایت نکند صرف نمایند و بعد از آن اگر خدای نخواستہ حمام مسطور منهدم و متروک گردد و تعمیر نشود و حمام دیگر در قریه باراز باشد به

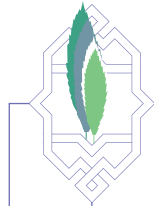
نحوی که مرقوم شد صرف آن حمام شود و اگر خدای نخواستہ اصلاً او را ساختمانی در قریه مزبور نباشد وقف بر تعمیر مسجد واقع در سر استخر در میان ده نمایند (وقف نامه عادی کربلایی علی بیک الملقب به آقا کوچک به کلاسه پرونده‌ی ۴- مربوط به سنه ۱۲۶۶ قمری).

ردیف	شماره کلاسه	نام واقف	تاریخ وقف	محل وقوع	میزان و نوع موقوفه	موارد مصرف عمده
۱	۱-و	میرزا محمدقلی	۱۲۰۹	بیهود	ملك شریفی در بیهود	مسجد و حمام بیهود
۲	الف-۱۳	سیاره بیگم	۱۲۲۷	بیهود	اراضی در کشمان بیهود	مسجد و حمام بیهود، فقرا
۳	ق-۳	قربان علی بیک	۱۲۶۴	باراز	سه قطعه خود در چشمه النگ	مسجد و حمام باراز
۴	ع-۴	کربلایی علی بیک	۱۲۶۶	باراز	یک قطعه خود تقریباً هشت من	حمام و مسجد باراز
۵	ع - ۶۵	کربلایی علی و حاجی مهدی	۱۲۷۹	باراز	نیم طاقه آب از قریه باراز مع اراضی	حمام، مسجد باراز و تعزیه امام حسین <small>علیه السلام</small>
۶	م-۱۵۱	حمام و مسجد باراز	۱۲۸۲	باراز	موارد متعدد	مسجد و حمام باراز
۷	ز- ۲۷	زوجه ملا یوسف	۱۲۸۶	باغستان	قطعه زمین مع سه و نیم سرقه	مساجد و حمام زهان
۸	م-۱۶	ورثه حاجی محمدجعفر	۱۲۹۰	بیهود	دو قطعه خود با سی فتنجان طاحونه	مسجد و حمام و تعزیه امام حسین
۹	ع - ۱۰	ملا محمد و ملاعلی	۱۲۹۳	بادموک	سیزده فنجان و نیم از مجری المیاه و مواردی..	حمام بادموک
۱۰	الف-۵۷	فاطمه بنت محمد	۱۳۱۳	بیهود	یک فنجان آب قنات بیهود	مسجد و حمام بیهود
۱۱	ع - ۳۰	میرزاعلی نقی اسفادی	۱۳۱۶	اسفاد	اراضی متعدد	حمام اسفاد
۱۲	ح-۷۹	صورت مجلس	۱۳۳۱	زول	نیم روز آب و اراضی تلخیک	حمام زول
۱۳	ک-۱	گل محمد و زوجه	۱۳۳۵	میرآباد	بیست و پنج سرقه مزرعه میرآباد	حمام میرآباد
۱۴	ح-۷۰	حاجی محمد	۱۳۴۴	روم	یک سهم مزرعه سراب	حمام روم
۱۵	م-۱۰۱	کربلایی محمدعلی، سید ابراهیم، رمضان و خیرالنسا	۱۳۴۵	شیرگ	سهامی از قنات شیرگ و...	مصارف حمام

۱۶	ب-۴	برات الله بيك	۱۳۵۱	تیغدر	دو دقق قنات تیغدر با سهامی از طاحونه	تعزیه امام حسین <small>علیه السلام</small> ، حمام
۱۷	ف-۱۴	فاطمه و سرور	۱۳۶۲	تیغاب	دو دقق میاه از قنوات جاریات تیغاب با چشمه‌سار و اراضی تابعه	مصارف حمام
۱۸	ع - ۱۲۰	علیرضا خزاعی	۱۳۶۵	نوغاب	بیست فنجان آب از چشمه‌سار نوغاب با اراضی	حمام نوغاب
۱۹	م-۱۷۰	مالکین قنات شاج	۱۳۶۷	شاج	یک طاقه آب قنات شاج	حمام شاج و تعزیه‌داری سیدالشهدا
۲۰	غ-۱	کربلایی غلامرضا	۱۳۲۶	آبیز	پنجاه و دو من اراضی از کشت زار قصبه آبیز	روغن‌سوز حمام
۲۱	غ-۳۲	غلامحسین فدائی و زوجه	۱۳۸۲	کبودان	سه فنجان آب از چشمه کبودان	حمام کبودان
۲۲	ک-۹	کوکب صنفی	۱۴۱۸	کنارنگ	دو دانگ آب و اراضی از قنات کنارنگ	دهه فاطمیه، مسجد و حمام
۲۳	م-۷۵	ملا احمد حسب الصلح آقا میر سید حسن	۱۳۱۳	باراز	یک قطعه طاق زار (انگورستان) واقع در چاه سر دره	مسجد و حمام باراز
۲۴	ر-۱۱	آقا میر سید رجب الحسینی	۱۲۴۶	قریه آقاز	یک سهم مشاع کامل از جمله دوازده سهم دایر مع اراضی و اشجار و منازل قلعه و انبار زار	مسجد و حمام و مدرسه و کاروان‌سرا و غسل‌خانه
۲۵	ر-۲۸	حاجیه رقیه جوادی	۱۳۸۰	باراز	پنج دانگ آب و اراضی از قنات و مزرعه پی حصار	حمام روستای باراز
۲۶	ص-۹	صبیه میرزا شاه میرزا	۱۲۲۹	قاین	چهار دنگ مزرعه نصرآباد	تلوت کلام‌الله و روشنایی حمام سلطانی بلده قاین
۲۷	ص-۱۱	علی‌محمد فهمیده	۱۳۳۷	خونیک	یک سهم آب از مجری المیاه مزرعه بهدان	حمام خونیک
۲۸	م-۶۲	میرزا محمدجعفر حسینی	۱۲۱۳	بازار	از قنات قریه آفریز از مدار چهارده سهم یک سهم، از مزرعه دوست‌آباد نیم بلوک دشت بیاض یک سهم به چهار فنجان	رد مظالم و شرب حمام جنب مسجد جامع قاین مشهور به حمام بازار

جدول (۱): موقوفات و مصارف حمام‌های وقفی قاینات (مأخذ: اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی)

نتیجه‌گیری

در طول دوران اسلامی، حمام‌های عمومی ایران به‌عنوان یک نهاد اجتماعی شکل‌گرفته‌اند و دارای کارکردهای متفاوتی چون دینی، بهداشتی، درمانی و اجتماعی بوده‌اند. همین امر سبب شده که مسلمانان در کنار سایر موقوفات، حمام‌ها را بنا کنند و علاوه بر پاکیزگی تن و توسعه نظافت شخصی، به‌عنوان منبع درآمد مالی برای سایر بناهای مذهبی چون مساجد، حسینیه‌ها، آب‌انبارها، دارالشفاه و ... به‌حساب آید.

قاینات یکی از شهرستان‌های مهم در استان خراسان جنوبی است که به مدد بهره‌گیری از موقوفات و عواید آن ساختمان‌های مهمی چون مساجد، تکایا، حسینیه‌ها، مزارها و مدارس علمیه را در خود شهر و روستاهای اطراف خود شکل داده است. یکی از بناهای مهم در این خطه حمام‌ها هستند که تمامی آن‌ها تحت سنت حسنه وقف شکل‌گرفته‌اند و جزو فضاهای عمومی در جامعه و در بستر تعاملات اجتماعی مردم به شمار آمده‌اند. این حمام‌ها از ارزش و جایگاه والایی نیز برخوردار بوده‌اند و از آنجایی که شیوه اداره و نگهداری آن‌ها با قوانین اسناد حقوقی وقف شکل‌گرفته است، همین امر سبب پایداری و ماندگاری آن‌ها تا سالیان متمادی بوده است. با بررسی و تحلیل سندهای وقفی درمی‌یابیم که عمده واقفین این نوع از وقف، مردم عادی بوده که نشان از توجه وافر این مردم در عرصه خدمت‌رسانی به جامعه بوده است. نوع موقوفه در اسناد، اراضی و آب قنات بوده که علاوه بر مصرف حمام به مصارف متعددی چون مسجد، رد مظالم، تلاوت کلام‌الله، مدرسه و کاروان‌سرا و غسل‌خانه و تعزیه‌داری سیدالشهدا علیه السلام می‌رسیده است.

کتابنامه

- ابن حوقل، (۱۳۵۴)، *صوره الارض*، ترجمه جعفر شعار، تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- پیرنیا، محمدکریم، (۱۳۷۴)، *آشنایی با معماری اسلامی*، تهران: دانشگاه علم و صنعت.
- راوندی، مرتضی، (۱۳۷۲)، *تاریخ اجتماعی ایران*، جلد پنجم، تهران: انتشارات نگاه.
- شاطری، مفید، (۱۳۸۰)، *وقف و بناهای عام المنفعه در قایبات، وقف میراث جاویدان*، پاییز و زمستان ۳۵ و ۳۶، ۹۹-۱۰۶.
- طیبی، محسن، (۱۳۹۰)، *گرمابه‌های ایران در آینه سفرنامه‌ها*، مشهد: سخن گستر.
- قبادیان، وحید، (۱۳۸۹)، *بررسی اقلیمی ابنیه سنتی ایران*، تهران: دانشگاه تهران.
- مهجور، فیروز، (۱۳۸۲)، *حمام در شهرهای ایرانی-اسلامی*، کتاب ماه هنر، شماره ۵۷ و ۵۸، ۶۰-۶۶.
- نظرمحمدزنگسی، زهرا، (۱۳۸۴)، *گرمابه: نگاهی به حمام‌های قدیمی ایران از دوره ی باستان تا کنون*، تهران: آوینا..

اسناد:

- وقف نامه عادی ملا اسدالله به کلاسه پرونده الف-۱۳ مربوطه به سنه ۱۲۲۷ هجری قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی کربلایی ابوطالب به کلاسه پرونده الف-۵۷ مربوطه به سنه ۱۳۱۳ هجری قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی علی‌اکبر بیگ به کلاسه پرونده ب-۴ مربوط به سنه ۱۳۵۱ هجری قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی حاج ملا محمد به کلاسه پرونده ح-۷۰ مربوط به سنه ۱۳۴۴ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- استشهاد محلی موقوفه حمام زول به کلاسه پرونده ح-۷۹ مربوط به سنه ۱۳۳۱ شمسی، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی آقا میر سید رجب الحسینی به کلاسه پرونده ر-۱۱ مربوط به سنه ۱۲۴۶ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی حاجیه رقیه جوادی به کلاسه پرونده ر-۲۸ مربوط به سنه ۱۳۸۰ شمسی، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی زوجه ملا یوسف به کلاسه پرونده ز-۲۷ مربوط به سنه ۱۲۸۶ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی صبیبه میرزا شاه میرزا به کلاسه پرونده ص-۹۰ مربوط به سنه ۱۲۲۹ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی حاج محمدعلی صابری به کلاسه پرونده ص-۱۱ مربوط به سنه ۱۳۳۷ شمسی، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی ملا محمد و ملاعلی به کلاسه پرونده ع-۱۰ مربوط به سنه ۱۲۹۳ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی میرزا علی‌نقی اسفادی به کلاسه پرونده ع-۳۰ مربوط به سنه ۱۳۱۶ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه کربلایی علی و حاجی مهدی به کلاسه پرونده ع-۶۵ مربوط به سنه ۱۲۷۹ قمری، اداره کل

- اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی علی‌رضا خزاعی به کلاسه پرونده ع-۱۲۰ مربوط به سنه ۱۳۶۵ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی کربلایی غلام‌رضا به کلاسه پرونده غ-۱ مربوط به سنه ۱۳۲۶ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی کربلایی غلام‌رضا به کلاسه پرونده غ-۳۲ مربوط به سنه ۱۳۸۲ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی شیخ محمدعلی حائری به کلاسه پرونده ف-۱۴ مربوط به سنه ۱۳۶۲ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی قربان علی بیک به کلاسه پرونده ق-۳ مربوط به سنه ۱۲۶۴ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی گل محمد و زوجه به کلاسه پرونده ک-۱ مربوط به سنه ۱۳۳۵ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی کوکب صفی به کلاسه پرونده ک-۹ مربوط به سنه ۱۴۱۸ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی ورثه حاجی محمدجعفر به کلاسه پرونده م-۱۶ مربوط به سنه ۱۲۹۰ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی ملا احمد به کلاسه پرونده م-۷۵ مربوط به سنه ۱۳۱۳ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی میرزا محمدجعفر حسینی به کلاسه پرونده م-۶۲ مربوط به سنه ۱۲۱۳ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی کربلایی محمد و... به کلاسه پرونده م-۱۰۱ مربوط به سنه ۱۳۴۵ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- تفصیل موقوفات باراز به کلاسه پرونده م-۱۵۱ مربوط به سنه ۱۲۸۲ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی مالکین قنات شاج به کلاسه پرونده م-۱۷۰ مربوط به سنه ۱۳۶۷ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی میرزا محمدقلی به کلاسه پرونده و-۱۰ مربوط به سنه ۱۲۰۹ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.
- وقف نامه عادی کربلایی علی بیک الملقب به آقا کوچک به کلاسه پرونده ی-۴ مربوط به سنه ۱۲۶۶ قمری، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان جنوبی.